

**KULE
KİTAP**

NÂSİRÜDDİN ŞAH VE BÂBİLER
Süleyman Nazif

NÂSİRÜDDİN ŞAH VE BÂBİLER

Yayıma Hazırlayan
Hüseyin Özdemir

Kule Kitap©
www.kulekitap.com
kitap@matbumedya.com
0850 304 22 03
Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik
Genel Yayın Yönetmeni: Özgür Türkoğlu
Yayıma Hazırlayan: Hüseyin Özdemir
Mizanpaj Tasarım: Yusuf Efe
Kapak Tasarım: Yusuf Efe

1. Basım, İstanbul, Nisan 2026
ISBN: 978-625-6086-90-6
Tilki Kitap Matbaa / İstanbul
Matbaa Sertifika No: 48138

“Kule Kitap Yayınevi tarafından baskıya hazırlanan eserlerin hukuki sorumluluğu tamamen yazara aittir.”

Süleyman Nazif

İÇİNDEKİLER

KULE KİTAP YAYINEVİNİN YAYIN ESASLARI.....	7
HAZIRLAYANIN ÖN SÖZÜ.....	9
SADELEŞTİRİLMİŞ METİN.....	13
Başlamadan Önce	21
Giriş	23
Tamamlandıktan Sonra	112
Bu Kati Temsile İlave.....	113
ORJİNAL METİN	117
Kablê-ş-şurû'	123
Medhal	125
Ba' de'l-itmâm	196
Bu Temsîl-i Kat'îye Zeyl.....	197
FİHRİST-İ ESÂMÎ	201

KULE KİTAP YAYINEVİNİN YAYIN ESASLARI

Kule Kitap:

Sağlam yapıları ve uzun ömürleriyle bilinen kuleler gibi üzerinde yükseldiği entelektüel ve sanatsal değerlerle zamanın yıpratıcılığına direnen, geçmiş ile gelecek arasında kurduğu bağla yarınlara zengin bir miras bırakmayı hedefleyen bir yayınevidir.

Klasikten moderne uzanan kültür vadisinde, okuyucularına zihinsel olarak daha yüksek bir bakış açısı ve estetik beğeni kazandıracak fikir ve sanat eserlerini yayımlamayı amaçlar.

İlkeli yayıncılık anlayışıyla, Anayasa'da belirtilen Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerine ve toplumun değerlerine bağlı kalacak, hiçbir ideolojinin veya politik düşüncenin hizmetinde olmayacaktır.

Bünyesine katacağı eserleri seçerken bunların kendinden sonrakilere kılavuzluk edebilecek, ilham verebilecek, içerikleriyle özgün, dil ve anlatımıyla yüksek kalitede olmasına dikkat edecektir.

Ticari kaygılardan ziyade edebî, sanatsal veya bilimsel değere göre toplumun genel yararına uygun, eğitici, bilgilendirici ve estetik değer taşıyan eserlerin seçilmesine özen gösterecektir.

Farklı bakış açılarına, kültürlere ve dillere yer verecek zengin bir yayın portföyüyle eser çeşitliliğini artırırken bu eserleri ait oldukları kültürde de nitelikleriyle öne çıkmış seçkin eserler arasından seçecektir.

Yayımlayacağı eserlerin her safhasını akademik bir titizlikle takip edecek; dil bilgisi, yazım kuralları, tutarlılık ve anlam bütünlüğü gibi

konularda sıkı bir editoryal süreçten geçmesini sağlarken Türk Dil Kurumunun *Yazım Kılavuzu*'nda belirtilen esaslar çerçevesinde hareket edecektir. (Tarih konulu eserlerde, özellikle Arap harfli kaynaklarla yapılacak çalışmalarla uyumlu olması açısından, özel isimlerin yazımında ait olduğu dildeki yazılışı esas alınacaktır.)

Yazarlardan intihal ve etik ihlali yapmadıklarına dair yazılı beyan alacak, fikrî mülkiyet hakları konusunda hassasiyet gösterecektir.

Her kitabı bir miras olarak yarınlara emanet ederken sıradan kitaplardan ziyade derinlik ve anlam arayan okurlarını entelektüel bir zirve yolculuğuna davet ediyor.

Faydalı olmak dileğiyle...

HAZIRLAYANIN ÖN SÖZÜ

İran, tarihin en eski ve kültürel derinliği olan coğrafyalarından biri. Medlerden Pehlevilere sayısız hanedan bu coğrafyada hüküm sürmüştü; Asur, Mısır, Yunan, Türk, Helen, Roma gibi komşu devletlerle iktidar kavgasına tutuşmuşlar. Cemşid gibi, Anûşirvan gibi efsanevi hükümdarlar çıkarmışlar kâh yenmiş kâh yenilmişler ama bir saha var ki üstünlüğü kimseye kaptırmamışlar: edebiyat, bilhassa şiir. Farsça şiirin dili dense sezadır. Firdevsî başta olmak üzere Sâdî, Hâfız gibi dev oğullar yetiştirmişler ki onları artık sadece İran'ın değil bütün insanlığın ortak değerleri arasında sayıyoruz.

Bu uzun tarihin neredeyse son bin yılında ülkenin siyasetine Türk hanedanlar damga vurmuşsa da İran'ın kültürel hâkimiyetine boyun eğmekten onlar da kurtulamamışlar. Bu hanedanlardan biri de Kaçarlardır. Ülkenin yaklaşık 140 yıllık tarihine Kaçar Hanedanı'nın mührü vurulmuştur (1786-1925). Hanedanın kurucusu Ağa Muhammed Han'ın ilk on yılını tam hâkimiyet kurca mücadelesi sayanlar da vardır. Oğlu Feth Ali Şah uzun iktidarıyla sağladığı istikrarı oğlu Abbas'a değil -onun vefat etmesi sebebiyle- torunu Muhammed Şah'a devredebilmiştir. Muhammed Şah'ın halefi, hanedanın 4. Hükümdarı Nâsırüddin Şah ise İran tahtında tam 48 yıl oturmuştur (Ekim 1848-Mayıs 1896).

Süleyman Nazif'in ilgisini onun "kanlı" tarihine çeviren sebep ise -ihtimal ki- o sırada (1923) İran'ın yeni bir iktidar değişimine hazırlanıyor olmasıdır. Evet, Pehlevî Hanedanı'nın iktidar günle-

rinin eli kulağındadır. Türkiye’de ise komşu ülkedeki gelişmelere karşı üzücü ve utandırıcı bir ilgisizlik ve bilgisizlik hüküm sürmektedir. Hiç olmazsa bir aydın olarak kendi sınıfı üzerindeki töhmeti kaldırmak istediğini bizzat dile getiriyor.

İngiltere-Rusya-Fransa güç savaşlarında İran çoğu zaman mücadele sahası olmuş; yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla bütün zorba güçlerin iştahını kabartmıştır. Bu sebeple hiçbir zaman kendi doğal gelişimine bırakılmamış, nüfuz mücadeleleri sırasında zayıfladıkça zayıflamıştır. Ne var ki İran’ın zayıf düşüşünün bütün sorumluluğunu “dış güçler”e yıkmak kolaylık olur. Ülkenin dinî-kültürel-siyasi ikliminin asıl hâkimi olan din adamları (müçtehidler, ahundlar) gölge iktidarlarını korumak adına her türlü yenilik taleplerini boğmaya çalışmış ve ülkeyi patlamanın eşğine getirmişlerdir.

Bu taleplere sözcü olmaya çalışan hareketlerden biri de Şeyh Ahmed Zeyneddin el-Ahsâî ve onun öğrencisi Seyyid Kâzım’ın eseri olan Şeyhiyye hareketidir. Ne var ki onların ardılı olan Bâb Ali Muhammed Şîrâzî, daha büyük bir hamle ile kendisine nispet edilen Bâbiyye’yi onun yerine ikame etmiştir. Ali Muhammed Şîrâzî’nin bunalan kitlelerin önünü açacak yeni yorum çabaları, “geleneksel ulema” tarafından şiddetli tepki görmüş; siyasi iktidarı da yanlarına alarak kolay yolu seçmişler, “Söyletmen, urun!” diyerek Bâbiyye hareketini boğmayı tercih etmişlerdir. Daha mücadelenin ilk yıllarında öldürülen (1849) Ali Muhammed Şîrâzî belki de bu sebeple hareketini ve fikirlerini olgunlaştıracak zamanı bulamadığı gibi külliyatını da oluşturamamıştır. Yine bu sebeple hareket başlangıçtaki çizgisinden oldukça farklı bir çizgiye evrilmiştir. Fakat Bâb Ali Muhammed öğrencilerine çok yüksek bir bilinç bırakmış, Nâsîrüddin Şah’ın bütün baskı ve zulümlerine rağmen hareket, Bâbilikten Bahâiliğe doğru evrilerek de olsa varlığını korumayı başarmıştır.

Hareketin sembol isimlerinden biri de kuşkusuz Zerrin-taç Kurretü’l-ayn Tâhire’dir. Onun yüksek ahlak ve mücadelecî karakterini tarif için kuracağımız her cümle Süleyman Nazif’in eşsiz üslubunun yanında sönük kalacağından bunu metindeki ilgili sayfalara havale ediyoruz. Süleyman Nazif’in Şeyh Bahâullah’ın oğlu Abbas Efendi ile görüşmelerine dair aktardıkları ise doğrudan ana kaynak niteliğinde.

İhtimal ki Süleyman Nazif’in içerisinde bulunduğu şartlar daha fazla kaynağa -bilhassa Bâbilerin kendi eserlerinin Farsçasına- ulaşmasına ve eseri biraz daha derinleştirmesine mâni olmuştur. Buna hayıflanmakla birlikte bu eseri kıymetten düşürmediğini de bilhassa belirtelim. Zira bütün başlangıçlar bir kısım eksikleri içerse de mühim bir boşluğu doldururlar. Biz de bu gayretinden ötürü kendisine teşekkürü bir borç biliriz.

Nazif’in diğer eserlerinde benimsediğimiz yöntemi bu eserde de devam ettirdik. Metni sadeleştirirken Nazif’in üslubunu, cümle yapısını yaralamamaya özen gösterdik. Kullanımdan tamamen düşmüş kelimelerin yerine günümüz Türkçesinde yer alan anlamca en yakın olanları koyduk. Üzeri bir parça küllenmiş ama tamamen de kullanımdan düşmemiş kelimelerin anlamlarını, metin içerisinde birkaç kez köşeli parantezle ve daha küçük punto ile yazdık. Nazif’in kendi dipnotlarının sonuna -sadeleştirilmiş metinde- [S.N.] kısaltmasını ekledik. Sadeleştirilmiş metinde geçen çeşitli kişi, yer ve olay isimleri hakkında açıklayıcı dipnotlara yer verdik. Bunlar için ayrıca kısaltma kullanmadık. Orijinal metinde zorunlu olarak eklediğimiz bir iki dipnotu Nazif’inkilerden ayırmak için [h.n.] kısaltmasını kullandık.

Son olarak bu kıymetli eserin hazırlanmasında metnin Osmanlıca orijinalindeki okuma hatalarımızı ve sadeleştirilmiş metindeki

anlama eksiklerimizi tashih eden değerli hocamız Murat Yıldız'a, metindeki Farsça beyitlerin okunuğu ve Türkçe anlamlarının verilmesinde yardımcı olan Nazım Terzioğlu Beyefendi'ye ve eserin sizinle buluğumasını sağlayan Kule Kitap Yayınevinin bütün yönetici ve çalıŐanlarına teşekkür ederiz.

Sözü daha fazla uzatmadan sizi bu kıymetli eserle baŐ baŐa bırakıyoruz.

Hüseyin zdemir

İstanbul, 2026

SADELEŞTİRİLMİŞ METİN

غزل

گر بتو افتدم نظر چهره بچهره رو برو
شرح دهم غم ترا نکته بنکته مو بمو
از پی دیدن رخت همچو صبا فتاده ام
خانه بخانه در بدر کوچه بکوچه کو بکو
میروود از فراق تو خون دل از دو دیده ام
چشمه بچشمه یم به یم دیجله بدجله جو بحو
مهر ترا دل حزین بافته بر قماش جان
رشته بر رشته نخ به نخ تار بتار پو به پو
دور دهان تنک تو عارض عنبرین خطت
غنجه بغنجه گل بگل لاله بلاله بو به بو
در دل خویش طاهره گشت و ندید جز ترا
صفحه بصفحه لا بلا پرده به پرده تو به تو

[Ger be-tû üftedem nazar çehre be-çehre rû be-rû
Şerh dehem gam-ı tû-râ nukte be-nukte mû be-mû

Ez pey-i dâden-i ruhat hemçû sabâ fütâde'em
Hâne be-hâne der be-der küçe be-küçe kû be-kû

Mîreved ez firâk-ı tû hûn-ı dil ez dû dâde'em
Çeşme be-çeşme yem be-yem Dicle be-Dicle cû be-cû

Mihr-i tû-râ dil-i hazîn bâfte ber kumâş-ı cân
Rişte ber rişte nah be-nah târ be-târ pû be-pû

Devr-i dehân-i teng-i tû 'ârız-ı 'anberîn hatet
Gonca be-gonca gol be-gol lâle be-lâle bu be-bû

Der dil-i hîş Tâhir'e geşt u nedîd cuz tû-râ
Safha be-safha lâ be-lâ perde be-perde tû be-tû]

Tercümesi¹:

Gazel

[Eğer yüz yüze, göz göze gelebilseydik seninle,
Derdimi sana nokta nokta, tane tane anlatırdım.

Yüzünü görmek için tan yeli gibi düştüm yollara,
Ev ev, kapı kapı, sokak sokak, diyar diyar dolaşım.

Aynılığınla iki gözümden kanlı yaşlar akıyor,
Pınar pınar, deniz deniz, Dicle Dicle (nehir nehir), ırmak ırmak.

Hüzünlü kalbim, sevgini can kumaşına işledi,
Tel tel, iplik iplik, çözü çözü, lif lif ördü.

¹ Bu ve diğer Farsça şiirlerin eski harflerle yazımı, Latin harfleriyle dizilmesi ve Türkçe çevirileri konusunda yardımını esirgemeyen Nazım Terzioğlu Beyefendi'ye sonsuz teşekkür ederim.

O daracık ağzının etrafı, o amber kokulu yanağının çizgisi,
Gonca gonca, gül gül, lale lale, sümbül sümbül.

Tâhir; kalbinde aradı, senden başkasını bulamadı,
Sayfa sayfa, katman katman, perde perde, hep sen, yalnız sen.]

Yeniden yazan: Hattât Hâmid²

Nâsırüddin Şah ve Bâbiler'in metin haricinde yeni ve görülmedik güzellikte bir sayfası

² Hat sanatının son büyük isimlerinden Hattat Hâmid Aytâç (1891-1982) hakkında bk. M. Hüsrev Subaşı, "Aytâç, Hamit", *DİA*, C. 4, İstanbul, 1991, s. 287-289.

SÜLEYMAN NAZİF

NÂSİRÜDDİN ŞAH VE
BÂBÎLER

Sahip ve Yayımcısı Kanaat Kütüphanesi sahibi İlyas

Her hakkı mahfuzdur [korunmuştur].

İstanbul

Kanaat Kütüphanesi Matbaası

Babiali Caddesi'nde Numara 132

1342-1923